

Sverige är inget samhälle

Göran Ahrne, professor i sociologi, avlivar flera av de myter som ickevåld, vänster och motståndsgupper gärna lever kvar i. Här tar jag upp hans forskning om att nationalstater inte är samhällen. Citaten är från Göran Ahrnes artikel "Upptäckten av det globala" från 2007.

Nationer är inte samhällen

Den globala revolutionen "innebär att staten inte längre kan ses som mittpunkten i samhället." Samhället kretsar inte kring staten. "En stat är inget eget universum med en egen himmel". Den viktigaste insikten med upptäckten av det globala, är enligt Göran Ahrne, "kritiken av det traditionella samhällsbegreppet och axiomet att en stat skulle utgöra ett avgränsat samhällssystem."

Den "samhällssystemcentrerade världsbilden" har spelat ut sin roll. Det är inte bara så att globala processer korsar nations- och samhällsgränser, de upphäver dem. Det finns inget särskilt svenskt eller norskt eller Nya Zeeländskt samhälle. Lika lite som det finns en svensk natur finns det ett svenskt samhälle." "Stater är en typ av organisationer". (Ahrne, 2007)

Nationalism föreställer sig att svenskarna är lika varandra, och att guatemalteckerna är lika varandra och att de därför är olika varandra. Kanske "är storstäder i många länder mer lika varandra än de är lika sina småstäder i samma land. Hur kan vi få för oss att den geografiska yta som begränsas av en stat skulle vara en samhällelig enhet?"

Folkrörelser och organisationer är samhällen

Ahrne föreslår teorier och forskning som visar hur "människors handlingar kanaliseras och filtreras i olika former av kollektiv handling: i organisationer, i rörelser eller i nätverk." Våra "värderingar och sätt att se på varandra formas av kulturer, institutioner eller diskurser". "Detta kan vi kalla samhälle."

För flertalet motstånds- och folkrörelseorganisationer innebär Göran Ahrnes analys att de måste definiera om sin svenskhet. Eftersom det, enligt Ahrne, inte finns något svenskt samhälle måste man överge tron att Samhället är lika med

nationalstaten. Folkrörelser behöver, överge tanken att de lever inuti Samhället. Folkrörelseorganisationer får istället bejaka att de är samhällen. Föreningar och organisationer snarare än nationalstaten blir samhällen. Göran Ahrne hjälper oss att bryta oss loss från motsägelsen om svenska folkrörelser. "De svenska folkrörelserna kan inte ha en svensk förklaring."

Det innebär också att folkrörelserna behöver lämna metaforen att de påverkar Samhället när de vänder sig mot staten. Istället för att se relationen vertikalt, att svenska folkrörelser eller sociala rörelser skulle förändra nationalpolitiken, upptäcker vi "en mängd horisontella relationer mellan organisationer och rörelser av olika slag." Dessa relationer är inte symmetriska eller platta utan innehåller makt och hierarki. När vi tar oss ur samhälls-föreställningen om nationalstaten blir det lättare att upptäcka myllret av samhällen och maktordningar.

En folkrörelseorganisation lever det samhälle som skapas kring den. Det innebär alltså att vi rör oss genom ett myller av samhällen. Dessa samhällen är sällan isolerade öar. Konflikter och samverkan växer fram. Ett samhälle kan intervensera i ett annat samhälle. Interventionen kan ersätta eller tränga bort (displace) det andra samhället. Det kan också skapas gravitation så samhällen dras in i varandra. Det uppstår vanligen helt andra dynamiker än den mekanistiska förklaringen om påverkan.

Samhällen kan samarbeta med varandra och även underordna sig varandra. När organisationer organiserar sig i organisationer får vi metaorganisationer. Sådana metaorganisationer kan vara War Resisters International, Universal Postal Union, European Parking Association. Och de kan verka över stora delar av världen. De kanske specialiserar sig så att de med tiden börjar dominera inom sitt specialområde.

Nationer är globala

Om nationalstaten inte längre är synonymt med Samhället, hur ska vi förstå nationalstaten? Även här tvingas vi att tänka om. Staten och nationen är inte synonymt med ett landområde. Varje stat är internationell. Och varje stat är global. "En stat är inte ensam. Allt det som definieras som en stat skulle vara omöjligt att upprätta om det bara fanns en stat. Då skulle det inte behövas några gränser." "Stater hjälper varandra att kontrollera medborgarna och

hindra dem från att flytta.”

Istället för att reducera gränser till nationsgränser passerar vi dagligen en mängd gränser: bostadsområden, arbetsplatser, daghem, turistanläggningar, krogar. De skapar gränser eller blir avgränsade.

”Nu har vi äntligen insett att världen hänger samman och att samhällsprocesser över hela jorden är sammankopplade med varandra. Och det har de alltid varit.” Vi tvingas äntligen ”inse att det inte finns några isolerade samhällen och att den mänskliga världen alltid hängt samman och att inga samhällen har börjat från början.”

Vetenskap utan nations-samhället

Upptäckten av det globala framstår ”som en kopernikansk revolution inom samhällsvetenskapen”.

Insikten om det globala har ”förändrat villkoren för sociologiska förklaringar och förståelsen av samhälleliga processer.” Den leder till ”en kritik av en hel del traditionell sociologisk och samhällsvetenskaplig teori.”

Det globala är inte något som skulle ha inträffat under de senaste tjugofem åren. Det är ingen ”ny era eller tidsålder”. Globaliseringen är lika gammal som ”the rise of the so-called world religions two thousand and more years ago”, enligt religionssociologen Roland Robertson (2003). Här bör man även nämna en rad för oss självklara globala innovationer: tal- och skriftspråk, familj, hushåll, släkt och giftermål, samt lag och rätt.

Sociologins historiska utveckling som vetenskaplig disciplin kom att sammanfalla med ”en period av medvetna försök att nationalisera social praktik” (egen översättning, Wagner 2001:144). Samhällsvetenskap, både empirisk och teoretisk, ”kom på ett olyckligt sätt att inriktas på studiet av enskilda ’samhällen’”.

Göran Ahrne menar att även vår bild av historien måste omtolkas. Tanken ”om globalisering är ett upphävande av övningen att kategorisera olika samhällen” som moderna eller senmoderna, eller som jordbrukssamhälle eller industrisamhälle. ”Upptäckten av det globala kan förhoppningsvis få oss att förstå att det alltid varit fel att tänka sig världen som ett antal avgränsade

stadier som befann sig i olika faser.”

Göran Ahrne avlivar inte bara myterna om nations-samhällen och historiska faser, han avlivar även flera andra myter om det globala:

- Det ökande resandet och Internet gör inte att världen krymper utan att den ”utvidgas och fragmenteras”.
- ”I den globala världen finns inte heller några majoritetsbefolkningar utan här tillhör alla en etnisk minoritet.”
- Det är inte så att företag sprids ut och globaliseras. De har ”en tendens att samlas i täta konstellationer”.

Per Herngren

2007-07-10, version 0.1.2

Källor

Göran Ahrne, ”Upptäckten av det globala”, *Sociologisk Forskning*, nr 1, 2007.

Roland Robertson, *Globalization: Social Theory and Global Culture Theory*, Sage Publications, Inc., 1998 (original 1992).

Roland Robertson, ”Globalization and sociological theory”, in Herminio Martins (ed), *Knowledge and Passion*, London: Sage, 1993, s 174-196.

Roland Robertson, ”Globalization and sociological theory”, i Robertson, White (red) *Globalization, Critical Concepts in Sociology*, London: Routledge, 2003, s 291-308.

Peter Wagner, *A History and Theory of the Social Sciences*, London: Sage, 2001.